

Göteborgs universitet
Rektor
Box 100
405 30 Göteborg

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Caroline Cruz
caroline.cruz@hsv.se
BESLUT

2010-08-20
Reg.nr 31-3658-09

Utbildningsbidrag under föräldraledighet

Förutsättningar för doktorander med utbildningsbidrag vid Göteborgs universitet att förlänga bidragstiden vid föräldraledighet.

Anmälan

NN har i en anmälan till Högskoleverket ifrågasatt om de krav, som Göteborgs universitet ställer upp för att en doktorand med utbildningsbidrag ska få behålla bidraget under föräldraledigheten, är förenliga med bestämmelserna i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander. Hon har anfört bl.a. följande. Enligt förordningen har en doktorand rätt att behålla utbildningsbidraget under föräldraledigheten. Handelshögskolans fakultet vid Göteborgs universitet tillämpar en ordning som innebär att en föräldraledig doktorand bara får behålla utbildningsbidraget om doktoranden samtidigt tar ut föräldrapenning på sjukpenningnivå eller grundnivå från Försäkringskassan under sju dagar per vecka. Detta framgår av blanketten för ansökan om föräldraledighet i samband med utbildningsbidrag för doktorander. Dessutom ställer universitetet samma krav för att hela föräldraledigheten ska ge förlängning av studietiden och finansieringen.

Utredning

Högskoleverket har skickat NNs anmälan för yttrande till Göteborgs universitet. Handelshögskolan vid universitetet besvarade yttrandet. Därefter begärde verket ett kompletterande yttrande.

Yttrandena från Göteborgs universitet

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande. Den som uppbär utbildningsbidrag i samband med sin forskarutbildning har inget anställningsförhållande till universitetet. En forskarstuderande som erhåller utbildningsbidrag kan, under vissa förutsättningar, få studietiden förlängd med motsvarande tid som föräldrapenningförmåner utgått. Utbildningsbidragets storlek är fastställt i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander, vilket innebär att medlen för forskarstuderande är begränsade. I förordningen står det att doktoranden får behålla utbildningsbidraget vid ledighet i samma omfattning som

gäller i lagen om allmän försäkring för rätt till föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna handlar dock om föräldrapenningförmåner och inte om föräldraledighet. Rätten till ledighet regleras i föräldraledighetslagen. Universitetet minskar utbildningsbidraget med motsvarande ersättning som utbetalas av Försäkringskassan. Anledningen till regelverket i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander uppfattas vara att den forskarstuderande ska kunna vara föräldraledig med samma ersättningsnivå som under studietiden trots att inte utbildningsbidraget är en inkomst som grundar rätt till föräldrapenning. Utbildningsbidraget är just vad namnet säger, ett bidrag. Den doktorand som tar ut ersättning enligt universitetets regler får ersättning under föräldraledighetstiden på utbildningsbidragsnivå, vilket dessutom ger rätt till förlängning motsvarande tid. Tolkningen av situationen som anmälan avser tillämpas inom hela universitetet.

Göteborgs universitet har i sitt kompletterande yttrande anfört bl.a. följande. Beräkningen av ersättningsnivån på utbildningsbidraget under den period som doktoranden är föräldraledig sker genom att utbildningsbidraget i kronor delas med 365 dagar för att beräkna föräldrapenningens storlek i kronor per dag gånger de dagar som doktoranden sedan anmäler som föräldraledighet med ersättning. Den föräldraledige doktoranden har att anmäla till Försäkringskassan uttaget av föräldraledighet i antalet dagar och ersättning vid föräldraledighet. Doktoranden har sedan att redovisa detta uttag för att universitetet ska kunna utbetala rätt ersättningsnivå på utbildningsbidraget i samband med föräldraledigheten.

Slutligen förs i yttrandet ett resonemang om huruvida föräldraledighetslagen ska tillämpas i samband med bedömningen av ledigheten för doktorander med utbildningsbidrag.

NN har lämnat synpunkter på universitetets yttrande.

Rättslig reglering

Förlängning av studietiden

Av 7 kap. 36 § högskoleförordningen (1993:100) framgår att en utbildning på forskarnivå som ska avslutas med en doktorsexamen ska slutföras inom åtta år. I 2 § förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander anges att utbildningsbidrag vid deltidsstudier ska lämnas med lägst 50 procent av helt bidrag. Detta innebär att utbildningen inte får bedrivas med en lägre aktivitetsgrad än halvtid.

I 6 kap. 36 § högskoleförordningen regleras den individuella studieplanen som ska finnas för varje doktorand. I bestämmelsen anges att utbildningstiden får förlängas bara om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan vara föräldraledighet.

Bidragstiden

I 3 § förordningen om utbildningsbidrag för doktorander anges att utbildningsbidraget får lämnas för högst tolv månader i sänder (bidragsår).

Av 4 § samma förordning framgår att utbildningsbidrag får lämnas för sammanlagt högst fyra bidragsår och tio månader. Utbildningsbidraget får dock inte lämnas för längre tid än som motsvarar helt bidrag under två bidragsår och fem månader. Från dessa tider ska avräkning göras för den studietid då doktoranden inte har haft utbildningsbidrag. Vidare anges att utbildningsbidraget får lämnas för längre tid om det finns särskilda skäl, såsom vid föräldraledighet.

Utbildningsbidrag vid frånvaro

Enligt 12 § förordningen om utbildningsbidrag för doktorander har doktoranden rätt att behålla utbildningsbidraget vid ledighet i samma omfattning som gäller enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) för rätt till föräldrapenningförmåner.

Av 4 kap. 3 § AFL framgår följande. Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 480 dagar sammanlagt för föräldrarna. Föräldrar med gemensam vårdnad har rätt till föräldrapenning under 240 dagar vardera. Föräldrapenning utges längst till dess barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

Vidare framgår av 4 kap. 7 § AFL att föräldrapenningen kan betalas ut som hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels ersättning. Hur mycket föräldrapenning man kan ta ut per dag beror på hur mycket föräldern förvärvsarbetar i förhållande till normal arbetstid. Som exempel kan en förälder som inte arbetar alls ta ut hel föräldrapenning och tre fjärdedels föräldrapenning om han eller hon arbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning som motsvarande andel av en dag (4 kap. 18 § AFL).

För att få hel föräldrapenning på sjukpenningnivå för dagar som normalt är arbetsfria (t.ex. lördag och söndag) måste föräldern ta ut hel föräldrapenning dagen före eller efter de arbetsfria dagarna (4 kap. 7 a § AFL).

Utbetalningen

I förordningen om utbildningsbidrag för doktorander anges att högskolan ska betala ut bidraget månadsvis i efterskott (10 §). Om föräldrapenning lämnas enligt AFL för en tid under vilken doktoranden har utbildningsbidrag, ska bidraget minskas med det belopp som har lämnats. Detta gäller dock inte föräldrapenning som är relaterad till en inkomst som doktoranden har samtidigt med utbildningsbidraget. (11 §)

Förarbeten

Utbildningsbidragen som hade avskaffats 1993 återinfördes 1995. I propositionen *Förslag till statsbudget för budgetåret 1995/96* (prop. 1994/95:100) anger regeringen att det är angeläget att slå vakt om doktorandtjänsterna, då de ger bättre sociala förmåner och har betydelse för jämställdheten. Trots detta anförde regeringen följande. I det statsfinansiella läge som råder är det inte möjligt att tillskjuta ytterligare resurser för doktorandtjänster för att tillgodose behovet av fler studiestödstillfällen. Regeringen avser därför att åter öppna möjligheten att utse nya innehavare av utbildningsbidrag. Härigenom blir det möjligt att ge fler personer studiefinansiering inom givna belopp, eftersom utbildningsbidragen är betydligt billigare för lärosätena än doktorandtjänster.

I budgetpropositionen för 1998 (prop. 1997/98:1 s. 99) anges följande. I dag har en doktorand rätt att behålla sitt utbildningsbidrag vid bl.a. ledighet i samma omfattning som enligt 4 kap. AFL gäller för rätt till föräldrapenningförmåner. Därtill bör doktoranden på egen begäran och för högst ett år i taget kunna få sitt utbildningsbidrag reducerat till 50 procent av helt bidrag under förutsättning av att resterande tid används för vård av barn tills barnet fyllt åtta år.

I betänkandet *En ny doktorsutbildning – kraftsamlings för excellens och tillväxt* (SOU 2004:27 s. 196–197) anger forskarutbildningsutredningen bl.a. följande.

Utbildningsbidraget är beskattningsbart, men högskolorna betalar inga sociala avgifter. Bidraget ger alltså ingen sjukpenninggrundande inkomst. En doktorand med utbildningsbidrag får i stället behålla bidraget under föräldraledigheten. Bidraget ger på så vis ett relativt gott skydd. För att doktorandens studietid inte ska förkortas genom att utbildningsbidrag utgått för en tid då doktoranden inte kunnat ägna sig åt forskarutbildning krävs dock att bidraget förlängs i motsvarande mån. Det torde också vara normalfallet att så sker, men det förekommer också att doktorander nekas förlängning med hänvisning till att högskolan enligt högskoleförordningen ”får” och inte ”skall” förlänga bidraget, och att forskningsmedlen inte är avsedda för doktoranders föräldraledighet eller sjukfrånvaro.

Högskoleverkets bedömning

Högskoleverket har bl.a. till uppgift att ha tillsyn över universitet och högskolor. Syftet är att värna om enskilda individers rättigheter genom att kontrollera om universitet och högskolor följer de lagar och förordningar som gäller för verksamheten. Verket är dock inte en överklagandeinstans och har inte befogenhet att ändra ett beslut fattat av ett universitet eller en högskola.

Med doktorand avses en student som är antagen till och bedriver utbildning på forskarnivå (1 kap. 3 § högskoleförordningen). Förhållandet mellan en doktorand och en högskola regleras i högskoleförordningen. Villkoren för doktorander med utbildningsbidrag framgår dessutom av förordningen om utbildningsbidrag för doktorander.

Föräldraledighetslagen (1995:584) ger föräldrar som är arbetstagare rätt att vara lediga från sin anställning med eller utan föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Lagen gäller dock inte doktorander med utbildningsbidrag, eftersom de inte har någon anställning.

Beträffande frågan i vilken omfattning doktorander med utbildningsbidrag har rätt att behålla utbildningsbidraget vid föräldraledighet hänvisar förordningen om utbildningsbidrag för doktorander till 4 kap. AFL. Det innebär dock inte att de bestämmelser i lagen som gäller föräldrar som förvärvsarbetar och som utgår från arbetsgraden direkt är tillämpliga på doktorander med utbildningsbidrag. Dessa doktorander är studenter och universitetet ska se till att de följer den individuella studieplanen samt slutför utbildningen inom den föreskrivna tiden.

Högskoleverket anser att det inte finns något att invända mot universitetets tillämpning av de i ärendet aktuella bestämmelserna i högskoleförordningen och i förordningen om utbildningsbidrag för doktorander.

Ärendet avslutas.

På Högskoleverkets vägnar

Teresa Edelman
Beslutande verksjurist

Caroline Cruz
Föredragande verksjurist

Kopia till
NN